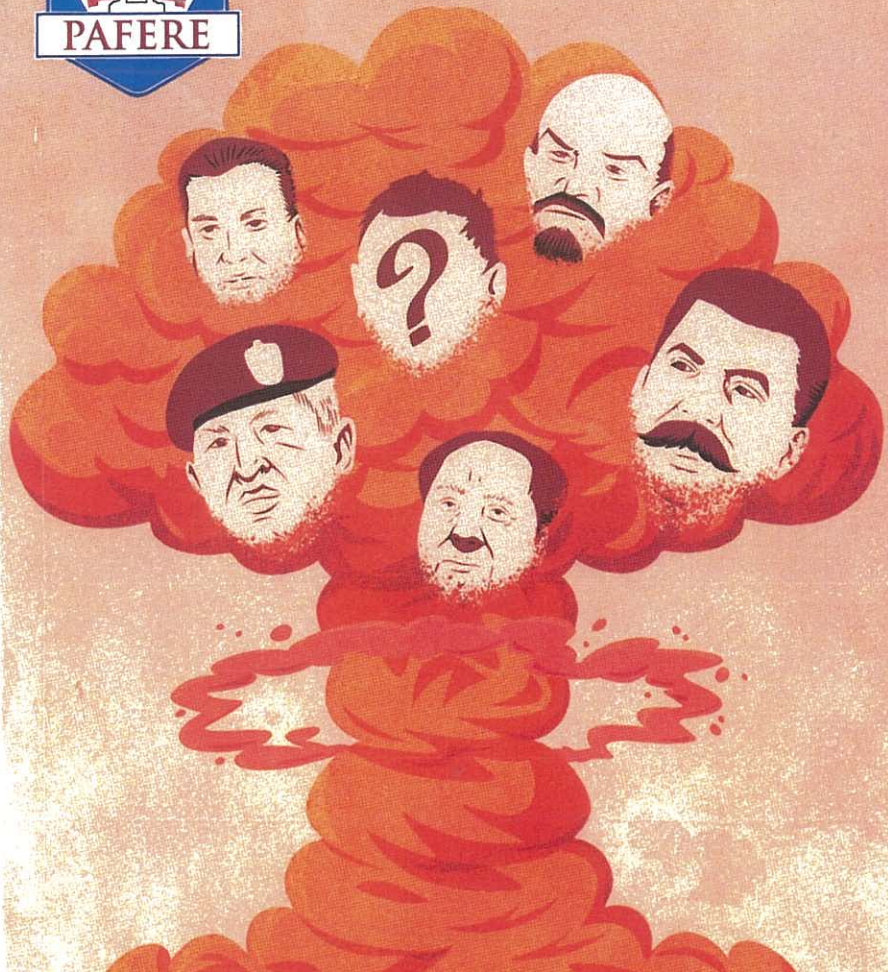

2A/12071-16.22

Ludwig Von Mises

PLANOWANY CHAOS

Biblioteka Rządzących i Rządzonych

002

Po drugie: istnieją dwa różne wzorce realizacji socjalizmu. Jeden wzorzec – możemy go nazwać marksistowskim lub sowieckim – jest czysto biurokratyczny. Wszystkie przedsiębiorstwa gospodarcze stają się departamentami rządu, tak samo jak kierowanie armią, marynarką czy systemem pocztowym. Każda pojedyncza fabryka, sklep czy gospodarstwo rolne znajduje się w takim samym stosunku do nadrzędnej organizacji centralnej jak dany urząd pocztowy wobec „ministerstwa poczty”. Cały naród tworzy jedną armię siły roboczej na przymusowej służbie, zaś dowódcą tej armii jest szef państwa.

Drugi wzorzec – można go określić systemem niemieckim lub *Zwangswirtschaft*¹¹ – różni się od pierwszego tym, że pozornie i nominalnie zachowuje prywatną własność środków produkcji, przedsiębiorczość i wymianę rynkową. Tak zwani przedsiębiorcy dokonują transakcji kupna i sprzedaży, płacą robotnikom, zaciągają długi oraz spłacają odsetki i amortyzację. Ale nie są już prawdziwymi przedsiębiorcami. W nazistowskich Niemczech nazywano ich zarządcami zakładu, tzw. *Betriebsführer*. Rząd narzuca tym pozornym przedsiębiorcom, co mają produkować, w jaki sposób, w jakiej ilości, za jaką cenę i od kogo kupować, po ile i komu sprzedawać. Rząd decyduje, za jaką pensję pracownicy najemni mają pracować oraz komu i na jakich warunkach kapitałiści powinni powierzać swoje fundusze. Wymiana rynkowa staje się w tym wypadku już tylko fasadą. Ponieważ wszystkie ceny, płace i stopy procentowe ustalane są przez państwo, jedynie pozornie są one cenami, płacami i stopami procentowymi; w rzeczywistości to tylko ilościowe kategorie w autorytarnych zarządzeniach, określające dochód, konsumpcję i standard życia każdego obywatela. To władze, a nie konsumenci, kierują

¹¹ *Zwang* oznacza „nakaz”, natomiast *Wirtschaft* – „gospodarkę”. Angielskim odpowiednikiem terminu *Zwangswirtschaft* byłoby określenie *compulsory economy*, czyli gospodarka przymusowa albo nakazowa.